

LIETUVOS
ADVOKATŪRA

Duomenys kaupiami Juridinių asmenų registre, kodas 300099149, Lviso g. 7-9, LT-09313 Vilnius, www.advokatura.lt

Tel. +370 5 262 4546, faks. +370 5 212 1859, el. p. la@advokatura.lt, a. s. SEB bankas LT877044060001030612

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai

2023-04-14 Nr. 159

El. p. finmin@finmin.lt;

PAPILDYMAS DĖL TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ

Lietuvos advokatūrai derinimui pateikta:

- Nr. 23-3955 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 2, 6, 8, 13¹, 16, 17, 18, 18², 20, 21, 24, 25, 27, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 12¹ straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 2, 5, 12, 17, 17², 18, 19, 46¹, 47, 56¹ straipsnių, 1 priedėlio pakeitimo ir įstatymo papildymo 30² straipsniu įstatymo ir Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 21, 71, 92 straipsnių ir 2 priedo pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“;
- Nr. 23-3956 „Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 2, 6, 8, 13¹, 16, 17, 18, 18², 20, 21, 24, 25, 27, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 12¹ straipsniu įstatymas“ (toliau – GPMĮ Projektas);
- Nr. 23-3957 „Pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 2, 5, 12, 17, 17², 18, 19, 46¹, 47, 56¹ straipsnių, 1 priedėlio pakeitimo ir įstatymo papildymo 30² straipsniu įstatymas“ (toliau – PMĮ Projektas);
- Nr. 23-3958 „Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 21, 71, 92 straipsnių ir 2 priedo pakeitimo įstatymas“ (toliau – PVMĮ Projektas; visi kartu – teisės aktų projektai).

Pažymėtina, kad nors Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 5, 10, 11 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – VSDĮ Projektas) ir Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 3, 4, 5 ir 8 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo II(1) skyriumi įstatymo projektas (toliau – NSDĮ Projektas) derinimui Lietuvos advokatūrai teikti nebuvo, manytina, kad šie projektai yra neatsiejama siūlomos mokesčių reformos dalis.

Atsižvelgiant į tai, susipažinusi su aukščiau minėtais teisės aktų projektais, Lietuvos advokatūra pateikė raštu savo pastabas ir pasiūlymus dėl visų aukščiau nurodytų įstatymų projektų kompleksiskai. Lietuvos advokatūra pilnai palaikydama jau pateiktą poziciją ir atsižvelgdama į susitikimo su Finansų ministerijos atstovais metu išsakytą prašymą, teikia papildomus argumentus dėl siūlomų individualios veiklos apmokestinimo pakeitimų:

Dėl individualios veiklos apmokestinimo keitimo

1. Individualios veiklos galimas diskriminavimas kitų verslo formų atžvilgiu dėl ne visų sąnaudų pripažinimo leidžiamais atskaitymais.

Susitikime prašyta patikslinti, kokias sąnaudas įprastai patiria individualią veiklą vykdančias gyventojas, kurios dabar negali būti atskaitomos iš jo pajamų nustatant apmokestinamąsias pajamas. Žemiau teikiame Finansų ministerijai informaciją ir pastebėjimus dėl šių individualios veiklos pajamų bazės nustatymo netolygumų.

Kaip jau išdėstyta Lietuvos advokatūros 2023-04-07 rašte Finansų ministerijai Dėl teisės aktų projektų Nr. 152 (Raštas), akivaizdu, kad individuali veikla nėra tapati darbo santykiams, o labiau artima verslo vykdymui: individualią veiklą vykdančias gyventojas yra nepriklausomi, patys kontroliuoja savo darbo laiką, kuria papildomas darbo vietas, prisiima neribotą veiklos nesėkmės riziką, atsakomybę ir kt. Todėl individualios veiklos pajamų apmokestinimą siekiant sulygtinti su pajamų iš darbo santykių apmokestinimu, pažeidžiamas apmokestinimo teisingumas ir sąžiningumas.

Individualią veiklą prilyginus smulkiam verslui, būtina pastebėti, kad individualios veiklos vykdytojo apmokestinimas po siūlomos mokesčių reformos taptų didesnis nei smulkaus verslo, t. y. juridinių asmenų, kuriems taikomas sumažintas 5 proc. ar 0 proc. pelno mokesčio tarifas. Taigi, individualios veiklos vykdytojas vien tik dėl to, kad veiklą vykdo neįsteigęs juridinio asmens, atsidurs blogesnėje padėtyje. Kaip minėta susitikimo metu, kai kurių reguliuojamų profesijų atveju, gyventojas neturi pasirinkimo veiklą vykdyti įsteigę juridinius asmenis, todėl sutinkant, kad individuali veikla yra ekonominės veiklos vykdymo forma (ką patvirtina ir tai, kad individualios veiklos pajamoms gali būti taikomas PVM, o darbo santykiams – ne), turėtų būti siekiama kaip įmanoma suvienodinti apmokestinamąsias pajamas ir jų nustatymo būdą. Priešingu atveju GPM, VSD ir PSD įmokomis bus apmokestintos ir individualią veiklą vykdančio asmens sąnaudos.

Dvigubų standartų taikymas smulkiems verslams, o tai yra tiek mažos įmonės, tiek individualios veiklos vykdytojai, neatrodo teisingai ir tuo individualią veiklą, kaip ūkinės komercinės veiklos vykdymo modelį, siekiama pašalinti iš Lietuvos ekonomikos, padarant ją finansiškai nepatraukliu.

Individualios veiklos vykdytojų leidžiamų atskaitymų sąrašas yra gerokai trumpesnis nei pelno mokesčio mokėtojų, todėl jis turėtų būti iš esmės peržiūrėtas. Pavyzdžiui, individualios veiklos vykdytojas neturi teisės priskirti leidžiamiems atskaitymams:

gyvenamųjų pastatų ir patalpų nusidėvėjimo sąnaudų. Dėl besikeičiančios aplinkos, vis daugiau individualią veiklą vykdančių asmenų savo veiklą užsiima savo gyvenamojoje vietoje, skirdami tam tikrą jos dalį veiklos vykdymui, todėl manytume, kad logiška būtų gyvenamųjų patalpų ir pastatų dalį pripažinti individualios veiklos turtu ir atitinkamai leisti ją nudėvėti, bei leidžiamiems atskaitymams priskirti dalį jo išlaikymo, eksploatacijos ir priežiūros išlaidų;

lengvųjų automobilių, nenaudojamų teikiant transporto arba vairavimo mokymo paslaugas, nusidėvėjimo išlaidų, nors individualią veiklą vykdančio asmuo gali veiklai priskirti lengvuosius automobilius (tam tikra dalimi) ir naudoti juos savo pajamų uždirbimui. Pažymėtina, kad įmonės gali nudėvėti visa apimtimi įsigytus lengvuosius automobilius;

sumokėtų valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokų. Kaip minėta Rašte, neteisinga būtų teigti, kad VSD ir PSD įmokos susijusios su asmeniu, o ne su jo vykdoma veikla. Nors dėl mokamų įmokų asmuo įgyja teisę į tam tikras socialines išmokas, tačiau kai tas asmuo tuo pačiu yra ir pagrindinis ekonominės veiklos pajamų generatorius, įmokų sąnaudos turi būti laikomos susijusiomis su jo individualia veikla, kaip ir visi kiti to asmens mokami mokesčiai (analogiškai pelno mokesčiui);

suteiktos paramos sumų. Šiuo metu GPMĮ 18 straipsnio 3 dalyje įtvirtintame sąraše sąnaudų, kurios nepriskiriamos leidžiamiems atskaitymams, atskirai įvardinta parama ir dovanos. Tačiau vienetais tokio draudimo nėra įtvirtinta. Atitinkamai, individualia veikla užsiimantiems asmenims, kaip individualiems verslininkams, turi būti leista pasinaudoti paramos atskaitymais tokia pat tvarka, kaip ir juridiniams asmenims;

įmokų darbuotojų naudai. Juridiniams asmenims numatyta galimybė leidžiamais atskaitymais pripažinti visas išlaidas darbuotojų naudai, kurių gauta nauda yra GPM objektas. Taip pat leidžiamais atskaitymais yra ir kitos išlaidos darbuotojų naudai, kurios nėra GPM objektas, kaip tai numatyta PMĮ 26 straipsnyje. Tokios galimybės individualią veiklą vykdančias asmenys neturi. Negana to, kadangi individualią veiklą vykdančią asmenį iš esmės siekiama prilyginti savo paties darbuotojui, todėl atitinkamos taisyklės turėtų būti taikomos ir išlaidoms jo paties kaip darbuotojo naudai (pvz., papildomo (savanoriško) sveikatos draudimo išlaidos, kai kurios gyvybės draudimo įmokos ir pan.); pusės reprezentacinių sąnaudų. Šiuo atveju, skirtingai nei juridinio asmens atveju, reprezentacinės išlaidos individualią veiklą vykdančioms asmenims turėtų būti pripažįstamos visa apimtimi (galimi ribojimai nebent tam tikroms išlaidų grupėms), nes visos neatskaitomos reprezentacinės sąnaudos, kurios akivaizdžiai susijusios su individualios veiklos pajamomis, automatiškai tampa gyventojo

pajamomis, apmokestinamos ne tik GPM, bet ir VSD bei PSD įmokomis (įtvirtinus progresinius GPM tarifus, dar ir galimai lemia didesnio GPM tarifo taikymą), kas yra ekonomiškai nepagrįsta ir neteisinga.

Taip pat, individualios veiklos vykdytojai negali pasinaudoti PMĮ įmonėms įtvirtintomis mokestinėmis lengvatomis, skatinančiomis veiklos vystymą, kaip, pavyzdžiui, investicinio projekto lengvata ir kitomis. Be kita ko, atliepiant į naujausius siūlymus taikyti įmonėms momentinį turto nudėvėjimą, analogiškos taisyklės turėtų būti numatytos ir individualią veiklą vykdančioms asmenims.

2. „Prezumpcinių sąnaudų“ galimybės palikimas individualiai veiklai lemtų teisingesnę tokios veiklos apmokestinimą ir padėtų išvengti didesnės administracinės naštos, piktnaudžiavimo ir poreikio išsamiai keisti sąnaudų priskyrimo reguliavimą.

Atsižvelgiant į tai, kad siekiant prilyginti individualios veiklos apmokestinimą kitoms ekonominės veiklos vykdymo formoms (siekiant apmokestinti tik vartojimui gaunamas gyventojų pajamas), būtina individualios veiklos apmokestinamųjų pajamų bazės nustatymo kompleksinė peržiūra, neabejotinai, šis administracinės naštos ženklus padidėjimo aspektas (net ir PVM mokėtojams, kurie privalo už savo paslaugas išrašyti PVM sąskaitas faktūras) taptų pakankamai sudėtingu ir apsunkintu ne tik individualią veiklą vykdančio asmens, bet ir mokesčių administratoriaus darbu. Todėl siūlytume persvarstyti „prezumpcinių“ sąnaudų atsisakymo ketinimą ir veiklos vykdymo supaprastinimo tikslais palikti tokią pasirinkimo galimybę visiems individualią veiklą vykdančioms asmenims, paliekant 30% „prezumpcinių“ sąnaudų sumą, kaip tą siūlo ir Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Tokį siūlymą pagrindžia ir galimas „prezumpcinių“ išlaidų mažinimo ar uždraudimo efektas – kaip minėta Rašte, klaidinga galvoti, kad visi individualią veiklą vykdančios asmenys, pasiekę PVM ribą, veda detalią savo sąnaudų apskaitą, todėl tiek sumažinus „prezumpcinių“ sąnaudų ribą iki 20%, tiek ir apribojus galimybę apskaičiuoti apmokestinamąsias pajamas taikant „prezumpcines“ sąnaudas, galimai valstybės biudžetas gali netekti daugiau pajamų, nei būtų papildomai surinkta:

Pirma, reta ekonominė veikla siekia 70% pelningumą, todėl atėmus visas faktines sąnaudas iš pajamų, galimas ir mažesnis rezultatas. Klaidinga manyti, kad fiziniai asmenys linkę prisiimti ženklią didesnę administracinę naštą dėl šiek tiek mažesnės mokestinės naštos, priešingai, paprastumo dėlei neretas individualią veiklą vykdančias asmuo pasirenka paprastumą;

Antra, kadangi gyventojas būtų priverstas kaupti visus išlaidų dokumentus, jis neabejotinai pasinaudotų visa pirkimo PVM atskaita, kuria, esant dabartiniam reguliavimui (neverčiančiam kaupti sąnaudas patvirtinančių dokumentų), toks asmuo paprastai nesinaudoja;

Trečia, priėmus siūlomus keitimus, neatmestina galimybė, kad gali būti susidurta su piktnaudžiavimu, priskiriant asmeninio pobūdžio sąnaudas vykdomai individualiai veiklai (dėl asmens vientisumo riba

gali būti labai plona). O neleidimas atskaityti „namų biurų“ ir transporto priemonių sąnaudų lemtų individualios veiklos kaip verslo formos didesnę apmokestinimą ir diskriminaciją kitų verslo formų atžvilgiu, kas prieštarauja pačiai reformos esmei.

Todėl mokesčių administravimo prasme, sumažinus ar panaikinus „prezumpcines“ sąnaudas, individualią veiklą vykdančių asmenų mokestinių prievolių kontrolė taip pat būtų ženkliai apsunkinta. Bet kuriuo atveju „prezumpcinių“ sąnaudų galimybės pasirinkimo panaikinimas tiems asmenims, kurie nepriskiria veiklai nekilnojamojo turto, transporto priemonių ir/ar kito ilgalaikio turto sąnaudų, būtų neteisingas.

3. Bet koks mokesčių naštos padidėjimas turi būti tolygus ir leidžiantis individualią veiklą vykdančioms asmenims prisitaikyti prie naujų verslo apmokestinimo sąlygų.

Pažymėtina, kad siūlomi individualios veiklos apmokestinimo pakeitimai, kuriuos numatoma įgyvendinti per labai trumpą laiko tarpą (per 2 metus), yra drastiški, daugeliui nepakeliami, dėl ko sutinka ir kitos asociacijos, nes, skirtingai nei tai pažymi Finansų ministerija, mokesčių našta individualios veiklos vykdytojams išaugtų ženkliai ir jau nuo pirmųjų metų, net ir itin mažas pajamas gaunantiems. O, 2026 m., lyginant su 2023 m., kiekvieno individualią veiklą vykdančio asmens mokestinė našta padidėtų nuo dešimtadalio (kai metinės pajamos neviršija 5 000 eurų) iki 1,5-2 karto (kai metinės pajamos viršija 40 000 eurų per metus).

Akivaizdu, kad tai neatitinka Finansų ministerijos deklaruojamam siekiui individualios veiklos pajamų apmokestinimą didinti palaipsniui ir tokiu būdu sudaryti galimybes individualią veiklą vykdančioms asmenims nuosekliai prisitaikyti prie augančios mokestinės naštos. Todėl privalu pirmiausia atlikti siūlomo projekto poveikio vertinimą, atlikti tikrosios reformos žalos ir naudos analizę, analizuoti bent penkerių metų (2018-2022 m.) visų individualios veiklos pajamų pokyčių priežastis.

Be to, bet kokie mokestinės naštos didinimo veiksmai (nepriklausomai, ar tai būtų mokesčio bazės, ar tarifo didinimas), turėtų būti atliekami laipsniškai ir atliekami tokiu būdu, kad mokestinė našta didėtų per, pavyzdžiui, 3-5 metus (jeigu pasirenkamas 3-5 metų pereinamasis laikotarpis) po 1/3-1/5 iki planuojamo padidinimo (pvz. jei didinamas tarifas ar įvedamas progresinis apmokestinimas, toks didinimas turi būti po 1/3-1/5 kasmet iki siekiamo efektyvaus tarifo po 3-5 metus, jei mažinamos ar naikinamos „prezumpcinės sąnaudos“ ar kitaip keičiama mokesčio bazė, tai daroma po 1/3-1/5 bazės keitimo lygiomis dalimis per 3-5 metus iki nustatytos padidintos bazės).

Taip pat nėra teisinga mokesčių didinimą individualią veiklą vykdančioms asmenims argumentuoti tuo, kad jiems nebuvo didinamas GPM tarifas 2018 m., kai buvo įvykdyta GPM ir socialinio draudimo įmokų reforma, sujungiant pagrindinę socialinio draudimo pensijos dalį užtikrinančią

socialinio draudimo įmokų dalį su GPM ir atitinkamai padidinus GPM tarifą pajamoms iš darbo santykių nuo 15 proc. iki 20 proc. Atkreiptinas dėmesys, kad po šios reformos faktiškai mokestinė našta asmenimis, gaunantiems pajamas iš darbo santykių, nepadidėjo ir jų net (gaunamas į rankas) darbo užmokestis nesumažėjo. Tuo tarpu padidinus GPM tarifą individualiai veiklai iki 20 proc., individualią veiklą vykdančioms asmenims mokestinė našta padidėtų, todėl būtų pažeidžiamas mokesčių mokėtojų lygybės principas.

Galiausiai, manome, kad mokesčių didinimui yra pasirinktas netinkamas laikas. Būtina įvertinti tai, kad dar visai neseniai, COVID-19 pandemijos metu, dalies individualią veiklą vykdančių asmenų veikla buvo uždrausta arba ribojama, dėl ko individualios veiklos vykdytojų pajamos drastiškai sumažėjo (VMI pateiktais duomenimis visų individualios veiklos mokesčių mokėtojų 2020 metų gautos pajamos iki mokesčių atskaitymo 2021 m. drastiškai sumažėjo daugiau nei 50%, t.y. pajamos sumažėjo daugiau nei 1 milijardu eurų). Dėl geopolitinių iššūkių per paskutinius metus išaugo energetinių išteklių kaina ir rekordinį lygį pasiekė infliacija, pasikeitė ir vartotojų išlaidų poreikiai ir išlaidų kryptys, dėl ko ekonominė situacija valstybėje nėra palanki pokyčiams, verslo vystymui, tuo labiau, kad užsimenama ir apie galimą pasaulinę recesiją. Taigi, mokesčių didinimas daugeliui smulkiųjų verslininkų verslo vykdymo perspektyvas tik dar labiau pablogintų arba sužlugdytų, arba nuvestų į šešėlį. Šioje situacijoje smulkusis verslas iš valstybės nuoširdžiai tikisi sulaukti paramos, o ne papildomos mokestinės naštos.

Todėl prieš siūlant tokio lygio drastišką mokestinės naštos didinimą veikiantiems savarankiškai, būtina atlikti išsamų tokio padidinimo poveikio vertinimą, išsamias diskusijas, analizes ir tik tada priimti informuotą sprendimą, įvertinus visas jo pasekmes.

Lietuvos advokatūra yra pasirengusi dialogo būdu aptarti teisiškai pagrįstus mokestinės aplinkos pokyčius ir pateikti ekspertinį išvadą.

Advokatų tarybos pirmininkas

Mindaugas Kukaitis